
CHECKLIST VOOR INTERCULTURELE LEERMIDDELEN¹

De onderstaande aandachtspunten zijn gericht op auteurs, redacteurs en uitgevers van schoolboeken en lesmateriaal en leermiddelen. Er dient rekening mee gehouden te worden bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen. Bovendien kunnen ze van dienst zijn voor de dagelijkse gebruikers van leermiddelen - in de eerste plaats lesgevers en leerlingen.

Elk van de zeven aandachtspunten verwijst naar een kenmerk dat bijdraagt tot de vervaardiging van intercultureel deugdelijke leermiddelen. De aandachtspunten betreffen zowel inhoud als didactische aanpak. Bij elk punt wordt een korte uitleg gegeven. De voorbeelden zijn ontleend aan het bestaande lesmateriaal van verschillende Europese landen: België (Vlaamse Gemeenschap), Denemarken, Duitsland, Italië, Nederland, Portugal, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland.

1. HOOFDGEDACHTE

Interculturele leermiddelen

- ❑ besteden duidelijke en positieve aandacht aan de culturele diversiteit in het dagelijkse leven, in de samenleving en in de hele wereld;
- ❑ bieden leerlingen (en lesgevers) ruime mogelijkheden voor het verwerven en toepassen van interculturele competentie, namelijk de cognitieve eigenschappen, houdingen en vaardigheden die nodig zijn in een multiculturele en internationaliserende wereld.

2. AANDACHTSPUNTEN

Interculturele leermiddelen:

- **Zijn herkenbaar**
- **Zijn toegankelijk**
- **Weerspiegelen diversiteit**
- **Laten interactie zien**
- **Zijn antiracistisch**
- **Zijn multiperspectivistisch**
- **Zijn stimulerend en innoverend in hun didactische aanpak**

¹Het Steunpunt Intercultureel Onderwijs schreef samen met Parel (Nederland) en Skolverket (Zweden) een boekje over "Aandachtspunten voor interculturele leermaterialen". (Sierens, S. (2000). *Us Them Ours. Points for attention in designing Interculturally sound learning materials.*) Het boekje vertaalt de basisprincipes om lesmaterialen aan te passen aan de behoeften van de diverse samenleving in zeven centrale aandachtspunten.

➤ **Interculturele leermiddelen zijn herkenbaar**

Hou er bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal rekening mee dat een klas bestaat uit leerlingen van diverse achtergronden - sociaal, cultureel, etnisch, religieus, enzovoort.

- ❑ De context en de onderwerpen zijn gericht op jonge mensen die opgroeien in een multiculturele samenleving. De leermiddelen sluiten aan op alle kennis en alledaagse ervaringen van de leerling, zowel in de inhoud en de keuze van de illustraties, als de verhalen en/of de uitleg.
- ❑ Leden van etnische minderheidsgroepen en mensen uit verschillende landen komen in het lesmateriaal naar voren als gewone mensen.
- ❑ Het woord 'wij' betreft alle leerlingen of bewoners, ongeacht hun origine, sociale status, gewoonten of interesses. 'Wij' verwijst niet naar de mainstream, in tegenstelling tot een 'zij', waarmee etnische minderheidsgroepen en vreemdelingen worden bedoeld.
- ❑ Termen die leerlingen uitsluiten, zoals 'anders' en 'vreemden', worden vermeden.

➤ **Interculturele leermiddelen zijn toegankelijk**

Hou er bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal altijd rekening mee dat een klas bestaat uit leerlingen met een verschillende taalkundige achtergrond, inclusief leerlingen die de meerderheidstaal leren als tweede en soms zelfs als derde taal.

- ❑ De taal die wordt gebruikt in onderwijsmateriaal is aangepast aan het potentieel en de competentie van de leerlingen.
- ❑ In de leermiddelen wordt extra aandacht besteed aan het taalgebruik in het onderricht en tevens aan de lay-out. Het taalgebruik bevat geen onnodig jargon en waar mogelijk worden moeilijke termen uitgelegd, bijvoorbeeld in een woordenlijst.

➤ **Interculturele leermiddelen weerspiegelen diversiteit**

Hou bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal altijd rekening met de verscheidenheid van samenlevingen, zowel vroeger als nu.

- ❑ Het verscheiden karakter van samenlevingen wordt weerspiegeld in de leermiddelen.
- ❑ De leermiddelen bieden een veelzijdig beeld van de dagelijkse wereld. Er wordt aandacht besteed aan de culturele diversiteit op school, in de samenleving en op wereldwijde schaal. Bij het beschrijven van gebeurtenissen, situaties en ontwikkelingen wordt een verscheidenheid van mensen en culturen gebruikt.
- ❑ In alle leermiddelen worden interculturele onderwerpen opgenomen en niet alleen vermeld in een afzonderlijke paragraaf of een afsluitend hoofdstuk.
- ❑ Er wordt aandacht besteed aan culturele en wetenschappelijke resultaten in verschillende samenlevingen en continenten, in heden en verleden.

➤ **Interculturele leermiddelen tonen interactie**

Zorg er bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal altijd voor dat mensen worden gepresenteerd als unieke persoonlijkheden die interageren met elkaar en die de dragers zijn van een dynamische cultuur.

- ❑ Culturen zijn dynamisch en veranderlijk.

- ❑ Mensen worden gepresenteerd als unieke individuen, met een verscheidenheid van gewoonten, persoonlijke levensstijlen en interesses, die ongeacht hun origine actief streven naar een waardevol bestaan.
- ❑ Er worden alledaagse situaties gepresenteerd waarin mensen van diverse culturele achtergronden met elkaar communiceren.

➤ **Interculturele leermiddelen zijn antiracistisch**

Zorg er bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal altijd voor dat de informatie objectief en onbevooroordeeld is en dat racisme en discriminatie worden afgewezen en binnen hun historische en maatschappelijke context worden behandeld.

- ❑ De leermiddelen zijn evenwichtig en gebaseerd op feiten. Stereotypen en generaliseringen worden vermeden of afgewezen.
- ❑ De leermiddelen maken geen onderscheid naar ras. De term 'ras' hoort niet thuis in leermiddelen, tenzij verbonden met een discussie over racisme en discriminatie.
- ❑ Racisme, seksisme en discriminatie worden afgewezen.
- ❑ Racisme, seksisme, antisemitisme, kolonialisme en de marginalisering van bepaalde groepen worden gepresenteerd in relatie tot machtsstructuren en beschouwd als het resultaat van historische processen. De mogelijkheid tot verandering wordt benadrukt.

➤ **Interculturele leermiddelen zijn multiperspectivistisch**

Zorg er bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal altijd voor dat de onderwerpen bekeken kunnen worden vanuit een aantal standpunten (sociaal, cultureel, geografisch...).

- ❑ De leermiddelen laten zien dat mensen de realiteit ervaren op een verschillende manier, afhankelijk van onder andere hun sociale klasse, geslacht, politieke voorkeur, beroeps- of leeftijdsgroep, etnische achtergrond.

➤ **Interculturele leermiddelen zijn stimulerend en innoverend in hun didactische aanpak**

Bied leerlingen bij het schrijven en samenstellen van leermiddelen en lesmateriaal altijd de mogelijkheid om de vaardigheden en bekwaamheden die ze in interculturele interactie nodig hebben op een actieve manier te leren en te oefenen.

- ❑ De leermiddelen analyseren teksten en beelden op een kritische manier.
- ❑ De leermiddelen zetten leerlingen ertoe aan teksten en beelden kritisch te analyseren en een verscheidenheid van gezichtspunten te onderzoeken.
- ❑ De leermiddelen bieden adequate leertaken en werkvormen, die leerlingen ertoe aanzetten zich in te leven in de situatie van anderen.
- ❑ De leermiddelen bieden de mogelijkheid op een interactieve en coöperatieve manier te leren, bij voorkeur in heterogene groepen.
- ❑ Uittreksels uit schoolboeken worden naast andere primaire en secundaire bronnen geplaatst, zoals grafieken en tabellen, kaarten, foto's, karikaturen, enzovoort. Deze 'teksten' worden niet slechts aan de hoofdtekst toegevoegd als illustraties, maar kunnen de interpretatie stimuleren door verschillende standpunten